

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРИСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ПЕРЕКЛАДАХ ВІРШІВ СЕРГІЯ ЄСЕНІНА АНГЛІЙСЬКОЮ ТА ЯПОНСЬКОЮ МОВАМИ

Статтю присвячено порівняльному аналізу колористичної лексики в ліриці С. Єсеніна та її перекладах англійською та японською мовами. Звернено увагу на подібність та відмінність колористичних асоціацій у носіїв російської, англійської та японської мов, а також проаналізовано зв'язок сприйняття кольору зі світоглядом та мисленням представників різних культур.

Ключові слова: колір, колірний образ, сприйняття, представники різних культур, ліричний текст, світосприйняття поета

Кольори в історії різних народів здавна були уособленням певної культурної спадщини, особливим осередком культурологічного змісту. Саме від навколишньої природи, темпераменту народу, звичаїв і традицій, естетичних і релігійних поглядів залежало поширення одного чи іншого кольору ще у костюмах і предметах побуту, у творах мистецтва. Так, і кольори художнього тексту можуть багато розповісти нам про світогляд автора, його оточення тощо. Треба сказати, що лексика на позначення кольору стала предметом уваги у багатьох загальнолінгвістичних роботах, що розглядають проблеми семасіології, зокрема проблеми лексичних систем, семантичних полів в останні роки. І саме тому нам здається, що аналіз колористичної лексики в перекладах та оригіналах художнього тексту є актуальною та, на жаль, малодослідженою проблемою на сьогодні.

У творчості Сергія Єсеніна колір – це одне з фундаментальних понять. У російській мові існує певна лексико-семантична група слів, що репрезентує колір. Результатом семантичного розвитку таких слів стала поява безлічі їх прямих, переносних і символічних значень [Алимпиева 1986, с.15]. Єсенін, звертаючись до загальномовних значень і відношень слів, переосмислив їх, розширивши лексико-семантичну групу та створивши власну колірну картину світу. У нашій статті ми намагалися проаналізувати переклад подібної колористичної лексики японською та англійською мовами. На жаль, порівняльний аналіз колористичних одиниць, наявних у ліриці слов'яномовних поетів, у перекладах різними мовами сьогодні є доволі малодослідженою темою і саме тому, на нашу думку, може викликати певний інтерес та дати імпульс для багатьох досліджень.

Метою статті є дослідження лірики Сергія Єсеніна та аналіз особливостей перекладу колористичної лексики англійською та японською мовами.

Ми поставили такі завдання:

- 1) дослідити вибір поетом колірної лексики як прояв індивідуально-авторського сприйняття навколишнього світу;
- 2) дослідити функціонування колірної лексики у віршах Єсеніна та її символіку;

3) порівняти функціонування колірної лексики в тексті оригіналу з текстами перекладу.

Наукова новизна роботи визначається тим, що вона дозволяє пояснити особливості світогляду поета, виявити сенс виникнення і ускладнення асоціацій, поглибити уявлення про поетичну індивідуальності письменника та порівняти прояви суб'єктивно-авторського мислення на прикладі іншомовних перекладів лірики. Таким чином, це дозволить виявити не тільки характеристику образних рядів, але й поетико-філософську своєрідність лірики С.О. Єсеніна.

Методологічною і теоретичною базою роботи є праці дослідників у галузі теорії та історії літератури, стилістики та поезики (М.М. Бахтін, В.В. Виноградов, Ю.М. Лотман, Ю.М. Тинянов, Р.О. Якобсон та ін.). Серед праць, присвячених проблемам походження, символіки, естетики, психології та семантики кольору, особливої уваги, на наш погляд, заслуговують роботи С.С. Алексєєва, А.Г. Асмолова, У. Брегга, Л.С. Виготського, Й.В. Гете, О.О. Леонтьєва та М. Люшера.

Сергій Олександрович Єсенін був майстром у використанні кольору, він віртуозно володів мистецтвом слова та кольоропису, і тому під час аналізу колірної лексики треба брати до уваги те, що «колір у творі може бути виражений ясно (тобто шляхом прямого називання кольору чи ознаки за кольором), й імпліцитно (тобто шляхом називання предмета, колірною ознакою якого закріплена у побуті чи культурі лише на рівні традиції)» [Уповава 1995, с. 52].

Головне місце у своїй творчості Єсенін відводив поетичній концепції людини у величезному і барвистому світі. Використання колірної лексики в поезії Єсеніна – явище динамічне, воно постійно розвивається, рухається [Марченко 1989, с.135]. Переклад віршів, в яких присутня колористична лексика, іншими мовами дозволяє побачити, як сприймаються кольори Єсеніна представниками інших культур.

Національна своєрідність лірики Єсеніна нерозривно пов'язана з образами російської природи. Природа для Єсеніна – це всеохоплююча, головна стихія його творчості. Тема природи є близькою і російській, і англійській, і японській культурі, і саме тому образи природи та людини в перекладах віршів Єсеніна мають багато спільного, і часто символізм кольорів збігається. Цікаво те, що при дослідженні перекладів лірики Єсеніна японською мовою було виявлено, що в японській культурі існує набагато більше колірних каналів, і саме тому лексична одиниця, яка позначала певний колір в тексті оригіналу, може мати кілька відповідників у тексті перекладу, вибір яких залежав суто від сприйняття перекладача. Окрім того треба зауважити, що японці завжди відрізнялися особистісно-інтимним сприйняттям кольору. Увага і любов до нього поєднуються у сприйнятті японця з чуйним і надзвичайно тонким ставленням до природи.

Важливим фактом є те, що колористична лексика наявна у багатьох віршах Єсеніна різних періодів – починаючи з раннього періоду творчості, 1910 року, та закінчуючи кінцем 1925 року, коли Єсенін створював останні зі своїх віршів. Кольори Єсеніна змінюються з плином часу, в них з'являються нові грані, зміст, і саме сприйняття цих кольорів поступово стає іншим. Так, наприклад, присутність у віршах ранніх періодів синього, червоного, золотого, жовтого кольорів, світла дозволяє говорити про

потреби автора в цілісності, свободі, гармонії з навколишнім світом. Навіть чорний колір тут має позитивну символіку, яку ми яскраво бачимо в англomовному варіанті вірша «Ночь» (1910 -1912). Чорний колір тут асоціюється не тільки з природою, яка відпочиває та набирається сил, але і з тваринним світом, де цей колір є своєрідним супутником солов'яного співу, а ім'я цього птаха, як відомо, асоціюється в англійській культурі лише з позитивними рисами та якостями:

И темный лес, склоняясь, дремлет

Под звуки песни соловья.

The forest, dark and bending, slumbers

To warbling of the nightingale.

З плином часу і зміною емоційного стану поета, змінюються і кольори в його віршах. Яскравим прикладом можна назвати вірш «Мне грустно на тебя смотреть» (1923), в якому переважають червоний, мідний, жовтий та чорний колір.

Можна сказати, що в перекладі японською мовою вірш являє собою коротку розповідь, в якій майже без змін відображаються відтінки та кольори оригіналу (зберігається жовтий колір). Звісно, в перекладі можна знайти і відмінності в передачі кольорів: наприклад, мідний колір перетворюється на червоно-бурий (іржавий), стає більш відштовхуючим, неприємним для ока. Цікаво, що в перекладі ми можемо знайти ще один колір, або, скоріше, відтінок – темний, тьмяний, майже чорний, який в оригіналі був присутній імпліцитно і виражався за допомогою образів кладовища та мертвої душі, а в перекладі він є експліцитним (心を暗くする).

Знать, только ивовая медь

Нам в сентябре с тобой осталась.

この九月、僕らの物と言えは

どうやらしだれ柳の赤ちゃけた錆がある丈

Ведь не осталось ничего,

Как только желтый тлен и сырость.

うす黄色のむくろと陰湿なかげりその他に

Явним та зрозумілим в ліриці Єсеніна є зв'язок природи з сутністю людини. Поет зображує еволюцію свого ліричного героя як частини природи, що проходить річний цикл життя: народження – весна, розквіт – літо, в'янення – осінь, смерть – зима. Доречним тут буде згадати про японську філософію життя, яка, на нашу думку, багато в чому співпадає зі світосприйняттям поета, адже відображає людину як частину природного циклу і стверджує, що кожна людина у своєму житті проходить всі чотири пори року – від весни в житті до зими. Саме тому вірші, які присвячені різним порам року майже повністю зберігають свій символізм саме в перекладах японською мовою.

У віршах всіх періодів творчості Єсеніна одним з головних кольорів є синій (блакитний). Треба сказати, що в перекладах англійською та японською мовами цей колір постійно змінює свої відтінки. Так, наприклад, в англomовному перекладі вірша «Никогда я не был на Босфоре» (1924) далекий рідний край має насичений колір індіго, а у перекладі вірша японською мовою – це не просто синій колір, а суміш світло-бузкових тонів.

Разве ты не хочешь, персиянка,

Увидать далекий, синий край?

*Don't you wish to see, my Persian princess,
The indigo world I've left behind?*

ペルシャの女よ、遠いあの
ふじ色の国へ行って見たいと 君は 思わない？

Цікаво, що в японському перекладі цей колір має ієрогліф, який читається «фуджі» і позначає квітку під назвою «гліцинія». Цей ієрогліф входить до складу прізвища одного з прадавніх та дуже поважних сімейств Японії – Фуджівара. Згідно з історією, після другої половини 19 сторіччя всім японцям було наказано мати прізвища (до цього прізвища були лише у знатних родів самураїв), які вони могли вибрати самі. Багато японців на знак поваги до роду Фуджівара в своїх прізвищах використали перший ієрогліф назви роду – 藤 (гліцинія). Саме цей ієрогліф ми можемо побачити в тексті перекладу вірша «Нікогда я не был на Босфоре».

Есенін використовує для зображення Батьківщини природні кольори. Блакитний і синій - кольори неба; малиновий - колір заходу сонця; золотий - колір сонця і полів пшениці. Цікаво, що в перекладах віршів японською мову малиновий колір часто перекладався як «шінку» (真紅) і якщо розглядати значення двох ієрогліфів, які входять до складу цього слова, то можна побачити що разом вони мають значення «істинно червоний» колір. А червоний колір має істотне значення для японців і також асоціюється у них з сонцем. Яскравим прикладом цього може бути прапор Японії, червоне коло в середині якого символізує схід сонця.

Підбиваючи підсумок, ми можемо сказати, що під час дослідження колористичної лексики в ліриці Есеніна ми встановили, що одним з найважливіших засобів створення образів для нього був колір. Відкриття Есеніна полягало у тому, що колірний образ, так само як і фігуральний, може вбирати в себе складне визначення думки. За допомогою слів та відповідних фарб, Есенін зумів передати найтонші емоційні відтінки. Його колірна гамма сприяла передачі різних настроїв, надала свіжість образам. Нами було встановлено, що серед інших колірних лексем у поетичі Есеніна центральне положення займають лексеми зі значенням синього, червоного, жовтого та зеленого колірному тону, символізм яких визначається не тільки кількістю їх реалізацій, але і якістю поетичної інформації, яка передається з їхньою допомогою. Також нами було встановлено, що через відмінне колірне сприйняття світу представниками різних культур кольори в тексті російською мовою та в текстах, перекладених японською та англійською мовами, могли відрізнятися. Така відмінність могла проявлятися в тому, що перекладач обирав інші відтінки або навіть інші кольори під час перекладу. На нашу думку, найбільшу кількість відмінностей мали переклади віршів японською мовою, можливо, через те, що колірний спектр цієї мови значно переважає колірний спектр російської мови.

Список використаних джерел:

1. Алимбиева Р.В. Семантическая значимость слова и структура лексико-семантической группы (на материале прилагательных цветообозначений русского языка) - Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1986. - 177 с.
2. Есенин С.А. Собрание сочинений в трёх томах. Т. 1. / Сергей Есенин. – М.: Правда, 1970. - 400 с.

3. Марченко А. Поэтический мир Есенина - М.: Советский писатель, 1989. – 304 с.
4. Упорова Л.С. О методологии анализа цвета в художественном тексте / Л.С. Упорова // Гуманитарные науки в Сибири. – Новосибирск, 1995. – №4. – С. 51–54.
5. Yesenin Sergei. Collection of Poems. Electronic version –[электронный ресурс] – режим доступа до джерела: http://samlib.ru/a/as_w/yesen.shtml.
6. セルゲイ・エセーニン [электронный ресурс] - режим доступа до джерела: <http://byeryoza.com/topic/2005.htm>.

*И. Лепендина, препод.,
магистр филологии*

Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, Луганск

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ КОЛОРИСТИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ В ПЕРЕВОДАХ СТИХОТВОРЕНИЙ СЕРГЕЯ ЕСЕНИНА НА АНГЛИЙСКИЙ И ЯПОНСКИЙ ЯЗЫК

Статья посвящена сравнительному анализу цветовой лексики в лирике Есенина и её переводов на английский и японский языки. Обращено внимание на сходство и различие колористических ассоциаций у носителей русского, английского и японского языков, а также проанализирована связь восприятия цвета с мировоззрением и мышлением представителей разных культур.

Ключевые слова: цвет, цветовой образ, восприятие, представители разных культур, лирический текст, мировосприятие поэта

*I. Lependina, the teacher of Japanese language,
Master in Philology*

Taras Shevchenko National University of Luhansk, Luhansk

THE FUNCTIONING OF COLORISTIC LEXICON IN THE TRANSLATIONS OF SERGEI YESENIN'S POEMS INTO ENGLISH AND JAPANESE

The article is devoted to the comparative analysis of colour vocabulary in the lyrics of Sergei Yesenin and its translations into English and Japanese. The attention is paid to the similarities and differences of colour associations of Russian, English and Japanese native speakers, also the relationships between the perception of colour and world view of different cultures representatives were analyzed.

Key words: color, color image, perception, different cultures representatives, lyrical text, world view of the poet